

TAUSTINFO

Miks säilis 2001. aastal kaubaekspordi suhteliselt kiire kasvutempo?

Eesti kui väga avatud majandussüsteemi juures on tähelepanuväärne, et juba vähemalt poolteist aastat on Eesti majandus säilitanud halveneva välisnõudluse keskkonnas suhteliselt kiire kasvutempo. Vaatamata sellele, et kaupade sissevedu peamiste kaubanduspartnerite koduturgudele 2001. aastal kohati isegi vähenes, jäi Eesti normaalekspordi¹ kasvutempo suhteliselt kõrgeks.

Teoreetilises kirjanduses on ekspordi kasvutempo seletamisel küllalt levinud lähenemine, mille järgi ekspordi kasv jaotatakse neljaks komponendiks: (1) maailmaturu kasvuefekt; (2) kaupade kompositsiooniefekt; (3) turgude jaotuse efekt ja (4) nn konkurentsivõime efekt.² Maailmakaubanduse kasvutempo alanes 2001. aastal 2000. aastaga võrreldes üle kolme korra – 1,2%ni. Seetõttu on alust arvata, et suhteliselt kõrge ekspordi kasvutempo säilimise põhjuseid tuleb eeskätt otsida kaupade kompositsiooni ning turgude jaotuse efektist.

Kaubagrupiti oli 2001. aastal keskmisest kiirema kasvuga näiteks mööblitoodete väljavedu. Mööbli eksport Euroopa Liidu liikmesriikidesse kasvas nominaalselt 27%, mis moodustas rohkem kui 75% selle kaubagrupi ekspordi juurdekasvust. Garderoobikaupade väljavedu kasvas küll madalama tempoga (kasvust 50% moodustas väljavedu ELi), kuid kasv toimus valdavalt omatoodangu (toodang ilma allhanketa) arvel. Allhanke vähenemine tähendab ilmselt nihet suurema lisandväärtusega toodangu suunas. Mööbli ning garderoobikaupade arvel saavutatud ekspordi kasvu võib pidada nn kaupade kompositsiooniefektiks.

Lisaks mööblitoodete ekspordile kasvas 2001. aastal keskmisest märgatavalt kiiremini ka Eesti toiduainete eksport (22,4%). Toiduainetööstuse toodete ekspordi puhul oli erinevus aga selles, et valdavalt saavutati kasv uute turgude hõivamise kaudu – 2001. aastal leidis aset toiduainete väljaveo peaaegu 40%line suurenemine SRÜsse ja Euroopa Liidu kandidaatriikidesse. Eelkõige tugines toidukaupade ekspordi kasv Venemaa taastuvale sisenõudlusele – eratarbimise aastakasv ulatus Venemaal 2001. aastal

esialgsel hinnangul 9%ni ning elanikkonna reaallul suurenesid pea 6%.

Sellist toidukaupade arvel saavutatud ekspordi kasvu võib liigitada nn turgude jaotuse efekti alla. Lihtsustatult tähendab see seda, et Eesti ettevõtteid suutsid 2001. aastal suunata suhteliselt suure osa oma toodangust keskmiselt kiiremini kasvavatele turgudele – hinnanguliselt ületas Ida-Euroopa riikide keskmine majanduskasv maailmamajanduse vastavat näitajat 2001. aastal pea kahekordselt.

Kaubavahetuses Läti ja Leeduga kasvas 2001. aastal eelpoolmainitud kaubagruppide osas lisaks ekspordile märkimisväärselt ka import. Seega toimus märgatav mõlemasuunaline kaubavahetuse elavnemine ning Eesti kaubandusbilanss teiste Balti riikidega jäi praktiliselt muutumatuks. Sellise kaubandussidemete arenemise põhjuseks võib pidada Läänemere majandusruumis tegutsevate ettevõtete tihenemist majandussidemeid ja spetsialiseerituse kasvu.

Tabel 1. Kaupade põhieksport (normaaleksport koos töötuskaupadega) peamiste turgude lõikes 2001. aastal

	Aastakasv	Osatähtsus ekspordis
Euroopa Liit	-2,7%	69,4%
Euroopa Liidu kandidaatriigid	10,8%	11,9%
Muud riigid	29,6%	18,7%

Vaatamata ülalnimetatud muutustele ekspordi struktuuris jäid 2001. aastal väljaveo peamisteks sihtturgudeks Euroopa Liit ja kandidaatriigid (vt tabel 1). Ekspordi suhteliselt kiire kasvutempo oli üheks teguriks, mis tagas arenenud tööstusriikidest kiirema majanduskasvu. Aastail 2000–2001 oli sisemajanduse koguprodukti kasv Eestis 3,5–4 protsendipunkti võrra kiirem kui Euroopa Liidu liikmesriikides. Eelnenust võib järelda, et Eesti eksportijad on oma positsioone maailmaturgudel viimasel paaril aastal oluliselt tugevdanud.

¹ Normaaleksport on kaupade põhieksport ilma töötuskaupade väljaveota.

² Feldman, R. A., *Measures of External Competitiveness for Germany*, IMF Working Paper WP /94/113, 1994.